

750 let města Kroměříž

text Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO

foto Antonín Vodák

KROMĚŘÍŽ SI LETOS PO CELÝ ROK PŘIPOMÍNÁ VÝZNAMNÉ VÝROČÍ. JEJÍ ARCIBISKUPSKÝ ZÁMEK SE SKVOSTNÝMI ZAHRADAMI PŘEDSTAVUJE VÝJIMEČNĚ ZACHOVANÝ PŘÍKLAD STŘEDOEVROPSKÉHO BAROKNÍHO SÍDLA VYSOKÉ ŠLECHTY A JAKO TAKOVÝ JE OD ROKU 1998 ZAPSÁN NA SEZNAM SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ UNESCO.

Na počátku 12. století koupil olomoucký biskup Jan III. trhovou vesnici na břehu řeky Moravy, avšak až slavný biskup Bruno z rodu hrabat Schaumburských, přítel krále Přemysla Otakara, se pustil do budování. Založil kolegiální chrám, zbudoval opevnění a zasloužil se o vyhlášení Kroměříže městem. Bývá proto považován za jejího zakladatele.

Osvícený biskup

Ještě více se zapsal do dějin města Karel II. Lichtenštejn-Kastelkorn. Vypráví se, že když roku 1664 po svém příchodu přehlížel ze zámecké věže Kroměříž zničenou Švédy za třicetileté války, hořce zaplakal. Možná právě tehdy se rozhodl dodat sídlu olomouckých biskupů správný knížecí lesk. A že byl nejen biskup, ale i ctižádostivý pobělohorský šlechtic, který vlastnil největší velkostatky a lesy na Moravě, mohl svému předsevzetí dostát.

Ekonomické zázemí mu umožnilo stavební činnost nevídanou v dějinách města i celé Moravy. Přestavěl zámek v honosné sídlo, skromnou zámeckou zahradu proměnil v anglický park a za opravenými městskými hradbami pod jeho vedením vznikl skvostný barokní Libosad, dnes známý jako Květná zahrada. I jinak dbal o rozvoj Kroměříže. Založil mincovnu, neboť olomoučtí biskupové získali právo razit vlastní mince, vybudoval městský vodovod a přinutil

měšťany, aby nahradili slámu na svých střechách dřevěnými šindeli.

Jako vzdělanec udržoval kontakty s umělci z celé Evropy, jejichž prostřednictvím pronikala do zvelebeného města kultura a umění. Na zámku založil osvícený biskup novou obrazárnu, zřídil kapelu o šestatřiceti hudebnících, dokonce početnější, než měl tehdy pařížský dvůr, a hojně zval významné skladatele a hudebníky. Na trubku u něj hrál Pavel Josef Vejvanovský, první

český barokní skladatel instrumentální hudby a zároveň jeho kapelník, na housle Heinrich Biber, jeden z nejslavnějších houslistů a skladatelů 17. století.

O století později pokračoval v jeho duchu biskup Leopold Egkh. Z té doby se datuje přestavba požárem zničené vrchní zámecké prostory, výzdoba Lénního sálu i rozšíření knihovny uchovávající tisíce svazků filozofické i teologické literatury včetně vzácných románských a gotických tisků. Není divu, že Kroměříž platila za významné kulturní centrum a přezdívka Hanácké Athény je přiléhavá.

Arcibiskupský zámek s Tizianem

Původní středověký hrad ze 13. století prošel během historie mnoha přestavbami až do finální podoby renesančního zámku a později barokní rezidence, jak příslušelo reprezentativnímu sídlu olomouckých biskupů a arcibiskupů. Mezi působivými interiéry vyniká rokokový Sněmovní sál, nejkrásnější v republice, právě ten, v němž se konal v bouřlivém roce nepokojů 1848 – místo ve Vídni – slavný Sněm národů. Mezi účastníky tehdy zasedali i Borovský, Palacký, Tyl či Rieger. O vztahu majitelů zámku k umění vypovídá též rozsáhlá knihovna s 90 000 svazky, starými tisky a s hudebním archivem, a především vyhlášená vřác-

ná obrazárna, s kterou započal již Karel II. Lichtenštejn. Církevním hodnostářům se podařilo nashromáždit více než pět set obrazů nevyčísitelné ceny z doby od gotiky až po baroko a takových slavných malířů, jakými byli Lucas Cranach starší, Jan Bruegel, Anthonis van Dyck, Paolo Caliari

zvaný Veronese a další. Za nejcennější obraz bývá považován Apollo a Marsyas, olej na plátně, dílo vřdcí postavy benátského umění 16. století Tiziana Vecelliho. V šedesátých letech prošel odbornou restaurací a od té doby byl vystaven v Londýně, Washingtonu, Benátkách, Paříži, Madridu

i jinde. Nás Čechy může těšit, že kroměřížská zámecká sbírka patří spolu se sbírkami francouzských králů v pařížském Louvru k předním v Evropě.

Skvosty zahradní architektury

Ke světovému kulturnímu dědictví UNESCO přivedly Kroměříž především zámecké zahrady, Podzámecká a Květná. Podzámecká, původně pouze užitková zahrada se štěpníci a koutkem pro pěstování zeleniny a květin, nabyla počátkem 16. století podobu renesanční francouzské zahrady, ale jak se šířil rousseauovský romantický návrat k přírodě, její přísně geometrický útvar se koncem 18. století rozvolnil. Nejdříve v anglický, později romantický a ještě později v přírodně krajinářský park, jakým zůstává dodnes. Na ploše čtyřiašedesáti hektarů se střídají stromy cizokrajného původu s velkými travnatými plochami, uměle navršené kopce s vyhloubenými jezírky a krajinu oživují menší architektonická díla vznikající od počátku 19. století – fontány, sochy, můstky, kolonády. Za dobovou kuriozitu býval považován Maxův dvůr, vzorově hospodářské stavení, za jehož vzhledem empírového zámečku se skrývaly chlévy. Zahrada byla už tehdy otevřená veřejnosti, a kdo jí prošel a dorazil až ke statku, mohl se občerstvit čerstvým mlékem.

Vejdi, hoste

Nadpis nad vchodem do Květné zahrady INGREDERE HOSPES (Vejdi, hoste) zve k prohlídce do míst kdysi nehostinných mokřin a neobdělávané půdy, která se díky úctyhodné práci architektů, zahradníků, umělců i obyčejných dělníků proměnila v nádhernou oázu klidu. Během deseti let, za tehdy neuvěřitelně vysokou částku 75 000 zlatých, vytvořil Karel II. Lichtenštejn po vzoru italské renesance svůj Libosad, který stále platí za výjimečný doklad zahradního manýrismu.

Plochu Květné zahrady deseti hektarů protínají cesty všemi možnými směry do úhledně uspořádaných geometrických formací, jež doplňují altány, kašny, vodotrysky, umělé Jahodové kopečky se serpentinami, Králičí kopeček, bažantnice, keřovitý labyrint. V ústřední rotundě je pro potěšení i vzdělávání instalováno Foucaultovo kyvadlo, praktická ukázka otáčivé Země kolem své osy, v zahradě nechybí ani velkoryse pojatá dvojice skleníků. Nejznámější atrakcí zůstává 244 metry dlouhá vyhlídková kolonáda, proslavená efektem ozvěny – pokud na jednom konci galerie tiše promluvíte, na druhém vás zřetelně uslyší. Zábavná připomínka staré báje o nymfě Echo, která z neopětované lásky bloudila po krajině, hubla, průsvitněla, až nakonec z ní zbyl jenom hlas. Ve skutečnosti celé kouzlo působí niky, kdysi zdobené sochami a fontánami.

Libosad čili Květná zahrada si zachoval svou podobu ze 17. století, přečkal baroko, rokoko i časy pozdější, pouze dožilé dřeviny nahradili zahradníci novými. Dendrologové odhadují, že k podobné obměně došlo do dne-

ška asi pětkrát. Zahrada představuje vrcholné dílo evropského zahradního umění 17. století.

Kroměříž slaví 750 let od vzniku

Současná třicetitisícová Kroměříž nezávisle svému kulturnímu odkazu nic dlužná, její památky patří v České republice k nejnavštěvovanějším, její hudební tradice k nejvyhlášenějším. Hudební školy, pěvecké sbory, festivaly, přehlídky kapel a časté hudební slavnosti k městu neodmyslitelně patří. Zvlášť letos, v roce 750. výročí vzniku města, je připraven bohatý program (www.mesto-kromeriz.cz). I zámek žije kulturou, milovníci malířství se v něm potkávají s vynavači zahradní architektury, hudební badatelé s filmaři z celého světa – v Kroměříži například nalezl Miloš Forman zázemí pro svého Oscary ověčeného Amadea.

Významné městské pamětihodnosti spojuje turistická trasa UNESCO s originálním označením zabudovaným v dlažbě, která provede návštěvníky od hlavního vstupu do Podzámecké zahrady, skrz dochovanou městskou bránu dál k Arcibiskupskému zámku, Pilařovou ulicí kolem kostelů sv. Mořice a sv. Jana Křtitele na Masarykově náměstí až k bráně do Květné zahrady.

Ve městě působí Národní centrum zahradní kultury, několik přidružených škol UNESCO, své místo tu nalezla stálá výstava Maxe Švabinského, místního rodáka. Na poli vzdělávání, kultury a péče o památky se již přes dvě desítky let angažuje Klub UNESCO Kroměříž, iniciátor zápisu na Seznam světového dědictví, zakladatel červnové tradice „Dnů zhrad a zámku“ plných hudby, zpěvu, výstav, řemeslných jarmarků a letního festivalu Hudba v zahradách a zámku. Přesvědčíte se sami, návštěva Kroměříže vám přinese radost i poučení. A jako cyklisté nemusíte zůstat jen ve městě, Kroměřížsko je protkáno cyklostezkami křížem krážem.

Pozvání na výstavu UNESCO

Již tradičně se stala součástí prezentace míst UNESCO v našem časopise pozvánka na výstavu fotografií Poznej světové dědictví UNESCO. Letos vstoupila výstava do svého jedenáctého ročníku a představuje novou kolekci fotografií (Salcburk, Švýcarsko, Slovensko, Čína, Indie a země jihovýchodní Asie), dalších z 962 unikátních míst světa pod ochranou UNESCO. V červnu ji uvidíte v Centru FotoŠkoda v paláci Langhans v Praze nebo v Domě kultury ve Vsetíně (jen Chorvatské dědictví UNESCO), v červenci a v srpnu na moravském zámku Kunín, v září v botanické zahradě v Olomouci a v říjnu v návštěvnickém centru ČEZu v Plzni. Jste srdečně zváni.

Užitečné odkazy

www.unesco-medaiain.cz, www.mesto-kromeriz.cz
www.unesco.org